

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

10

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

13

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η παγκοσμιοποίηση

18

Ποια διεθνής τάξη;

20

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η παγκόσμια τάξη το 1945

26

Η διαίρεση της Ευρώπης

28

Ψυχρός Πόλεμος και ύφεση

30

Η αποαποικιοποίηση και η ανάδυση
του Τρίτου Κόσμου

32

Η κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας

34

Η στρατηγική κατάσταση το 1989

36

Το τέλος του Τρίτου Κόσμου και
του δυτικού μονοπωλίου της εξουσίας

38

Ανεξέλεγκτες προσφυγικές ροές;

60

Τρομοκρατία: Μια υπαρξιακή απειλή;

62

Η διάδοση των πυρηνικών όπλων
είναι αναπόφευκτη;

64

Οργανωμένο έγκλημα και μαφίες

66

Η αθλητική διπλωματία

68

Η διεθνής δικαιοσύνη είναι μόνο
μια φαντασίωση;

70

Η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα
προσδεύουν;

72

Προς μια σύγκρουση πολιτισμών;

74

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Κράτη: Οι βασικοί παράγοντες

40

ΟΗΕ: Μια παγκόσμια διακυβέρνηση;

42

Διεθνείς οργανισμοί: Δευτερεύοντες
παράγοντες;

44

ΜΚΟ: Οι αναδυόμενοι παράγοντες;

46

Πολυεθνικές: Οι νέοι κυρίαρχοι του κόσμου;

48

Η άνοδος της κοινής γνώμης

50

ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Μια διεθνής κυβέρνηση;

52

Η οικονομική ανάπτυξη

54

Υπερθέρμανση του πλανήτη;

56

Μια μείζων στρατηγική απειλή

58

Δημογραφία: Ελεγχόμενη ανάπτυξη;

58

ΟΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η διαίρεση της Γερμανίας και η κρίση
του Βερολίνου

76

Ο Πόλεμος της Κορέας

78

Ο Πόλεμος του Σουέζ

79

Η Κρίση της Κούβας

80

Ο Πόλεμος του Βιετνάμ

81

Ο Πόλεμος του Αφγανιστάν (ΕΣΣΔ)

82

Ο Πόλεμος του Κόλπου

84

Η γενοκτονία στη Ρουάντα

85

Οι πόλεμοι στα Βαλκάνια

86

Ο Πόλεμος του Κοσόβου

88

Οι αραβο-ισραηλινοί πόλεμοι

89

Ο Πόλεμος στο Ιράκ

91

ΟΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Ρωσία-Ουκρανία: Δύο χώρες ασυμβίβαστες;	93
Η κάθοδος στην κόλαση της Συρίας	94
Ιράν-Ηνωμένες Πολιτείες-Ισραήλ	95
Ισλαμικό Κράτος: Ένα κράτος τρομοκράτης;	96
Η διαμάχη Ιράν-Σαουδικής Αραβίας	98

Ισραήλ-Παλαιστίνη: Μια αιώνια σύγκρουση;	100
Προς την ανοικοδόμηση του Ιράκ;	102
Ο Πόλεμος του Αφγανιστάν (Ηνωμένες Πολιτείες)	104
Εντάσεις στη Σινική Θάλασσα	106
Κορεατική Χερσόνησος: Μια παγωμένη διαμάχη;	108
Κίνα-ΗΠΑ: Εταίροι ή αντίπαλοι;	110

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ

Γαλλία: Μια μεγάλη δύναμη	114
Γερμανία: Μια αποκατεστημένη δύναμη	116
Ηνωμένο Βασίλειο: Μια ευρωπαϊκή δύναμη;	118
Ιταλία: Ένας ρόλος για επαναπροσδιορισμό	120
Η Ιβηρική Χερσόνησος	122
Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης: Ένας ετερογενής χώρος	124
Βόρεια Ευρώπη: Ένας διαφοροποιημένος χώρος	126
Μια Ευρώπη υπό αναδόμηση	128
Τα Βαλκάνια μετά τους πολέμους	130
Η επαναβεβαίωση της ρωσικής δύναμης	131
Τουρκία: Quo vadis;	134

Η ΑΜΕΡΙΚΗ

«Κάντε την Αμερική σπουδαία ξανά»;	136
Καραϊβική: Η αμερικανική πίσω αυλή;	140
Η Κεντρική Αμερική σε αναζήτηση σταθερότητας	142
Αμερική των Άνδεων: Μια νέα αρχή	144
Νότιος Κώνος: Πόλος δύναμης;	146

Ο ΑΡΑΒΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Μαγκρέμπ: Μια αδύνατη περιφερειακή ολοκλήρωση;	148
Μασρέκ: Χαοτική ζώνη;	150
Η απειλούμενη σταθερότητα του Αραβο-περσικού Κόλπου	152

Η ΑΦΡΙΚΗ

Η Δυτική Αφρική μεταξύ εκδημοκρατισμού και δημογραφικών προκλήσεων	154
Η Κεντρική Αφρική σε τέλμα	156
Η Ανατολική Αφρική και το Κέρασ της Αφρικής μεταξύ ανάπτυξης και αυταρχισμού	158
Ο Νοτιοαφρικανός γίγαντας	160

Η ΑΣΙΑ

Ινδία: Ο μελλοντικός γίγαντας;	162
Νοτιοανατολική Ασία: Περιφερειακή ολοκλήρωση και οικονομική ανάπτυξη	164
Η Κορέα σταθεροποιεί ή ξεπερνά τη διαίρεση;	166
Ιαπωνία: Ένας ανήσυχος γίγαντας	168
Κίνα: Πρώτη παγκόσμια δύναμη;	170

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Ο όρος παγκοσμιοποίηση είναι μετάφραση της αμερικανικής λέξης *globalization*, η οποία εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Αρχικά περιέγραφε τη σύγκλιση των αγορών σε όλο τον κόσμο και την αυξανόμενη ευκολία κυκλοφορίας των οικονομικών ροών. Η έννοια διευρύνθηκε πολύ γρήγορα για να συμπεριλάβει όλες τις ανταλλαγές ανάμεσα στις διάφορες περιοχές του πλανήτη αλλά και την ταχύτητά τους χάρη στις νέες τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας (ΝΤΠΕ).

ΕΝΑ ΠΑΛΑΙΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Η παγκοσμιοποίηση ως ανάπτυξη σχέσεων ανάμεσα σε διαφορετικά μέρη του πλανήτη δεν είναι νέο φαινόμενο. Οι πρώτες και θεαματικές εκδηλώσεις του ανάγονται στις μεγάλες ανακαλύψεις στα τέλη του 15ου και στις αρχές του 16ου αιώνα. Ο Φερνάν Μπροντέλ έχει μιλήσει ήδη για «παγκόσμια οικονομία», προκειμένου να εξηγήσει το διεθνές οικονομικό σύστημα την εποχή της ισπανικής και της βρετανικής αυτοκρατορίας. Από τον 16ο και 17ο αιώνα, μεγάλες πόλεις όπως η Γένοβα, το Άμστερνταμ και το Λονδίνο ήταν οι πρωτεύουσες εμπορικών και οικονομικών δικτύων που εκτεινόταν σε όλο τον κόσμο. Αυτή η πρώτη παγκοσμιοποίηση στην πραγματικότητα ήταν η κατάκτηση του κόσμου από τους Ευρωπαίους. Η Βιομηχανική Επανάσταση του 19ου αιώνα (ατμόπλοια, σιδηρόδρομοι, τηλεγράφος) ενέτεινε το άνοιγμα του κόσμου και την κατάκτησή του από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Ως αντίδραση στην ανάπτυξη του διεθνούς καπιταλισμού, ο Καρλ Μαρξ και ο Φρίντριχ Ένγκελς υποστήριξαν ότι «οι εργάτες δεν έχουν πατρίδα».

Το 1935, στο βιβλίο του Ματιές στον σύγχρονο κόσμο (*Regards sur le monde moderne*), ο Πολ Βαλερί έγραψε: «Ο χρόνος του πεπερασμένου κόσμου ξεκινά». Κατά τη γνώμη του, με το τέλος του αποικισμού ολόκληρη σχεδόν η Γη μοιράστηκε ανάμεσα στα διάφορα κράτη, έγινε η απογραφή των πόρων και έτσι τα μέρη του κόσμου συνδέθηκαν μεταξύ τους. Δεν υπήρχαν λοιπόν άλλα άγνωστα ή νέα εδάφη για να ανακαλυφθούν.

Το χρηματιστηριακό κραχ του 1929 και, πάνω απ' όλα, οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι επιβεβαίωσαν με τραγικό τρόπο την καθολική επίδραση ορισμένων γεγονότων ή φαινομένων. Στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο ανταγωνισμός μεταξύ Ουάσιγκτον και Μόσχας έλαβε επίσης παγκόσμιες διαστάσεις. Σοβιετικοί και Αμερικανοί συγκρούονταν μέσω των συμμάχων τους σε όλες τις ηπείρους.

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 ο Καναδός κοινωνιολόγος Μάρσαλ ΜακΛούαν μίλησε για ένα παγκόσμιο χωριό.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, επέτρεπαν την ευρεία ενημέρωση σε ολόκληρο τον πλανήτη. Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση των αρχών του 21ου αιώνα δεν έχει καμία σχέση με αυτά τα προηγούμενα φαινόμε-

να. Οι ΝΤΠΕ εξάλειψαν τις αποστάσεις και έφεραν επανάσταση στις σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών περιοχών του κόσμου, τόσο στον τομέα των μετακινήσεων όσο και στις επικοινωνίες (αεροπλάνο, τηλεφωνία, φαξ και μετά το διαδίκτυο). Όλα έγιναν κοντινά και άμεσα, ο χρόνος και ο χώρος έχουν συρρικνωθεί. Οι αποστάσεις και τα σύνορα μοιάζει να έχουν καταργηθεί. Σήμερα, άνθρωποι και αγαθά όπως οι χρηματοοικονομικές ροές, η τεχνολογία και οι πληροφορίες διασχίζουν τα σύνορα με άνευ προηγουμένου ταχύτητα και ευκολία, ώστε προβλήθηκε ακόμα και η ιδέα της κατάργησης των συνόρων.

Το εθνικό πλαίσιο για την οικονομία αμφισβητείται όλο και περισσότερο από τα παγκόσμια επιχειρηματικά δίκτυα. Πρόκειται για την απελευθέρωση του εμπορίου, των επενδύσεων και των ροών κεφαλαίων με την άρση των εθνικών εμποδίων.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) έχει ορίσει την παγκοσμιοποίηση ως την αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση όλων των χωρών του κόσμου. Αυτό προκαλείται από την αύξηση του όγκου και της ποικιλίας των διασυνοριακών συναλλαγών σε αγαθά και υπηρεσίες, από τη ροή κεφαλαίων, καθώς και από την επιταχυνόμενη και εκτεταμένη διάδοση της τεχνολογίας. Για τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) είναι το

ΤΑ ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μεταφορές για όλους:

Σιδηροδρομικές υποδομές

Σιδηροδρομικές γραμμές (σε χιλιάδες χλμ.)

Οι 20 μεγαλύτεροι διεθνείς αεροπορικοί κόμβοι (πάνω από 64 εκατομμύρια επιβάτες)

Αριθμός επιβατών το 2018

(σε εκατομμύρια)

1 20 πρώτοι αερολιμένες παγκοσμίως

87.131.973 Αριθμός επιβατών

Λιμενικές υποδομές το 2018

1 Οι 15 πρώτοι λιμένες παγκοσμίως σε όγκο διαμετακομιζόμενων εμπορευματοκιβωτίων

Κατηγορίες τουρισμού

Οι 10 μεγαλύτεροι τουριστικοί προορισμοί

ΓΑΛΛΙΑ Αριθμός επισκεπτών το 2018
(89) (σε εκατομμύρια)

Οι τουρίστες που ξοδεύουν περισσότερο

48 Συνολικές δαπάνες στο εξωτερικό το 2018
(σε δις \$)

Αποκλειστική κυκλοφορία

Χώροι ελεύθερης κυκλοφορίας των ανθρώπων

 ΖΩΗ ΣΕΝΝΚΕΝ
 ΚΑΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΔΕΩΝ

CEMAC (Οικονομική Κοινότητα Κρατών) MERCOSUR (Κοινή Αγορά της Νότιας Αμερικής)

 Χώρες των οποίων το διαβατήριο επιτρέπει στους πολίτες τους να εισέλθουν χωρίς θεωρημένη βίζα σε περισσότερες από 180 χώρες το 2019

προϊόν ενός κύματος απελευθέρωσης του εμπορίου, των επενδύσεων και των κεφαλαιακών ροών, καθώς και της σημαντικής ανάπτυξης όλων αυτών των ροών και του διεθνούς ανταγωνισμού στην παγκόσμια αγορά.

Η εμφάνιση της παγκοσμιοποίησης προκύπτει από τον συνδυασμό της οικονομικής απορρύθμισης και της τεχνολογικής καινοτομίας (ιδιαίτερα όσον αφορά την πληροφορία), αλλά και από το τέλος του χάσματος Ανατολής-Δύσης μετά την πτώση του κομμουνισμού.

ΕΝΑ ΠΟΛΥΠΛΟΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Αυτό το φαινόμενο προκαλεί πολύ διαφορετικές αντιδράσεις. Για μερικούς, είναι το όχημα για την επέκταση των δημοκρατικών αξιών και της ευημερίας σε παγκόσμια κλίμακα. Για άλλους, πρόκειται κυρίως για μια «αμερικανοποίηση» του πλανήτη, η οποία απειλεί τις εθνικές ταυτότητες, ενώ συνοδεύεται από μια άνευ προηγουμένου αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ πλουσίων και φτωχών.

Είναι αλήθεια ότι η παγκοσμιοποίηση αποδεικνύεται οικονομικά αποδοτική, αφού ουδέποτε ο παγκόσμιος πλούτος

είχε αυξηθεί τόσο πολύ. Ωστόσο, παραμένει κοινωνικά άδικη. Οι ανισότητες είναι πιο ορατές, γεγονός που τις καθιστά όλο και πιο σοκαριστικές. Η λύση σε αυτές τις ανισότητες θα ήταν ίσως η ρύθμιση της παγκοσμιοποίησης παρά η καταπολέμησή της...

Τα παγκόσμια πρότυπα και γεγονότα αποκτούν όλο και περισσότερο διεθνή διάσταση. Η παγκοσμιοποίηση δεν αφορά μόνο την οικονομική σφαίρα αλλά και τις ανθρώπινες σχέσεις, τις πολιτισμικές ανταλλαγές, τις αθλητικές εκδηλώσεις, τον ελεύθερο χρόνο, την πολιτική κ.λπ. Η επιδημία του κορονοϊού που ξέσπασε στην Κίνα στα τέλη του 2019 επηρέασε ολόκληρο τον κόσμο μέσα σε λίγες εβδομάδες λόγω της ταχύτητας και της έντασης των ανταλλαγών που συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση, επιφέροντας τεράστιο πλήγμα στην υγεία, την οικονομία και την κοινωνία. Αυτή η εμφάνιση αναφορών σε παγκόσμια κλίμακα στην πραγματικότητα δεν είναι ασυνήθιστη με τη διατήρηση του έθνους-κράτους ως κύριας αναφοράς, παρά τις εντάσεις γύρω από τις εθνικές ταυτότητες και την ανάπτυξη τοπικών ή περιφερειακών διαφοροποιήσεων. Σήμερα οι ταυτότητες και οι αναφορές είναι πολλαπλές.